

# Kako je bilo s »Slovenijo« v Trubarjevem času?

Sclavonia – Windischland – »Slovenska dežela«

Videli smo, da v srednjem veku obstaja pojem o območju, ki ga naseljujejo Slovenci. Temu rabi latinska oznaka *Sclavonia* z variantami, ni pa izpričano, kako so svoj življenjski prostor imenovali Slovenci sami. Mogoče *Slovenje*, kakor so svojo deželo med Dravo in Savo označevali sosednji kajkavci (*Na Slovenjeh*). To vemo iz kajkavskega kronističnega dela zagrebškega kanonika Antuna Vramca z naslovom *Kronika vezda*, ki je izšla v Ljubljani leta 1578, že v času slovenskega protestantizma. Ali to velja tudi za same Slovence, pa ostaja le ugibanje.

## Domovina vse do Jadrana

Tudi v delih Primoža Trubarja (1508–1586), ki svoje rojake prvi nagovori s Slovenci, slovenske označbe za njegovo deželo ne najdemo. Vendar pojmovanje o teritorialni enotnosti s Slovenci poseljenega prostora v protestantskem 16. stoletju živi dalje. Trubar ga v svojih nemških besedilih imenuje *Windischland* (Slovenska dežela), kot so zanj *die Windischen* Slovenci in ne Hrvatje ali drugi Slovani.

Vodilni slovenski protestant in oče slovenskega knjižnega jezika je tudi prvi, za katerega je dokumentirano, da je imel za svojo domovino prostor vse do Jadrana. Tako v nekem pismu švicarskemu reformatorju Heinrichu Bullingerju iz leta 1555 označi kot svojega rojaka koprškega škofa Petra Pavla Vergerija, ki je prevzel protestantizem,

se zatem zadrževal v Nemčiji in podpiral Trubarja pri njegovih knjižnih projektih. In ko leta 1574 v štajerskem Gradcu izide Katekizem Korošca Lenarta Pachernackerja (*Compendium Catechismi Catholici in Slavonica lingua*), prva slovenska katoliška knjiga, Trubar zanj zapiše, da so ga natisnili zu *Grätz in Steyr nahe bey unserm Vatterland*. Gradec torej za Primoža Trubarja leži v bližini njegove »očetnjave«. Trubar potemtakem tudi Spodnjo Štajersko prišteva k svoji domovini, tako kot Trst in Gorico, kjer se je učil in pridigal.

pismu trem kranjskim plemičem sporoča o svojih tiskih v glagolici in cirilici, namenjenih južno-slovanskim ljudstvom, našteva dežele, zavzete ali ogrožene od Turkov, med katerimi je tudi *Schlavonien*. Vendar pri tem misli na takratno ogrsko in poznejšo hrvaško Slavonijo s središčem v Zagrebu. Kljub temu se *Sclavonia* v različici *Slavonia* v tem obdobju pojavi vsaj enkrat za označbo slovenskih dežel, in to v izrazito humanističnem kontekstu. Gre za eno od latinskih pesnitev, ki jih je leta 1588 Vipavec Matija

s tem misli na slovenske in ne na kakšne druge slovanske dežele, dokazuje Trost v kitici, v kateri začetek Lutrovega delovanja v Wittenbergu na Saškem primerja s Trubarjevim v Ljubljani, za katero uporabi slovensko različico *Lubianna*.

## Slovenci postajajo vse bolj Kranjci, Korošci, Štajerci, Goričani in vse manj Slovenci

V Trubarjevih slovenskih in nemških besedilih je veliko mest, v katerih pisec našteva pokrajine, kjer prebivajo njegovi rojaki in govorijo njegov jezik, čeprav z določenimi razlikami. To so Koroška, Spodnja Štajerska, Kranjska, Slovenska marka, to je Dolenjska, Kras, s katerim zajame tudi Goriško, in Istra. Gre za zgodovinske dežele, ki so se v Trubar-

izreče bralcem v svojem Abece-dariju, se običajno razume kot začetek nekega pojmovanja o Slovencih kot enotnem ljudstvu, naseljenem v habsburških dneh deželah, celo to, da naj bi bil šele Trubar »izumil« Slovence. Kot smo videli v prejšnjih prispevkih, je takšna trditev napačna. Nasprotno, zgodovinski razvoj pokaže, da gre v resnici za izzven nekega položaja, ki sega nazaj v 9. stoletje. Od 16. stoletja dalje, ko se krepi tako ime-

novani deželni partikularizem, ki od vodilnih družbenih slojev seže vse niže, postajajo Slovenci vse bolj Kranjci, Korošci, Štajerci, Goričani in vse manj Slovenci. Opaziti je celo, da se označba slovensko začne omejevati na Koroško in Spodnjo

Štajersko, medtem ko se kranjsko razširi proti zahodu. Kljub temu zavest o slovenskih deželah

TRUBAR POTEMTAKEM  
TUDI SPODNJO  
ŠTAJERSKO PRIŠTEVA  
K SVOJI DOMOVINI,  
TAKO KOT TRST  
IN GORICO,  
KJER SE JE UČIL  
IN PRIDIGAL.

*Dumq, fidelis erit Germania, fama Lutheri  
Et laus doctrinâ parta superstes erit.  
Dumq, fidelis erit Slauonia, fama Truberi  
Et laus doctrinâ parta superstes erit.*

ENA LEPA INU PRIDNA PREDIGA PER POGREBI... PRIMOSHA TRUBERIA, TÜBINGEN 1587, ODLOMEK LATINSKE PESNITVE MATIJE TROSTA S PRIMERJAVO LUTRA IN TRUBARJA V POVEZAVI Z GERMANIO IN SLAVONIO (PO IZVIRNIKU V MESTNI KNJIŽNICI V WINTERTHURU, ŠVICA)

Mimogrede, Pachernackerjev proti protestantizmu uperjeni Katekizem se žal ni ohranil. Zanj vemo le iz Trubarjevega ostrega predgovora h *Katekizmu z dvejma izlagama* (1575), iz katerega je navedeni citat.

## Sklavonia?

In kako je s »Sklavonijo«? Ko Trubar leta 1562 v nemškem

Trost dodal slovenskemu prevodu nemškega pogrebne govora za Primožem Trubarjem (tega je dve leti poprej v Tübingenu izdal protestantski teolog in univerzitetni profesor Jakob Andreae). V tej pesnitvi Trost primerja Trubarja z Lutrom in pravi (poenostavljeno), da je za Nemčijo (Germania) Luter to, kar je Trubar za »Slavonio«. Da

jevem času znašle v političnem okviru tako imenovane Notranje Avstrije s sedežem v Gradcu (od l. 1564 dalje). V tem vidimo napoved vzpostavitve Slovencev kot naroda na določenem območju, ki se je v političnem smislu udeležila šele v 19. stoletju.

Znameniti nagovor »Lubi Slovenci«, ki ga Trubar leta 1555

in Slovencih v tem obdobju ne zamre povsem in se okrepi v 18. stoletju, v obdobju razsvetljenstva, dokler v zgodnjem 19. stoletju ne dobi konkretnega izraza v novi domovinski besedi Slovenija, o kateri smo pisali v prvem prispevku s temo, od kdaj pojem Slovenija.

JANEZ HÖFLER